

Bryologická exkurze do PP Lúčky-Roveňky a PP Růžďecký Vesník ve Vsetínských vrších

Bryological field trip to Lúčky-Roveňky and Růžďecký Vesník Nature Monuments
in the Vsetínské vrchy Mts.

SVATAVA KUBEŠOVÁ¹ & JANA TKÁČIKOVÁ²

1) Moravské zemské muzeum, Botanické oddělení, Hviezdoslavova 29a, CZ-627 00 Brno;
e-mail: skubesova@mzm.cz

2) Muzeum Beskyd Frýdek-Místek, Hluboká 66, CZ-738 01 Frýdek-Místek; e-mail: janatkacikova@seznam.cz

Abstract: A field trip focused on bryophytes led to Lúčky-Roveňky and Růžďecký Vesník Nature Monuments on 10 September 2016. Both localities consist of meadows, springs and pastures. Red-listed taxa *Calypogeia fissa*, *Didymodon spadiceus* (category Lower Risk – near threatened), *Campylium protensum*, *Fissidens adianthoides*, *F. pusillus*, *Palustriella decipiens*, *Plagiomnium elatum*, *Riccardia latifrons* and *R. multifida* (category Least Concern – attention) and the invasive moss *Orthodontium lineare* were recorded. The finding of the rare bryoparasitic fungus *Lamprospora annulata* is also noteworthy.

Keywords: bryophytes, Carpathians, eastern Moravia, wet meadows, springs

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Danihelka et al. 2012, Chytrý 2011, Kučera et al. 2012, Kirk 2012

V sobotu 10. září proběhla ve Vsetínských vrších poslední exkurze Moravskoslezské pobočky ČBS roku 2016 zaměřená tentokrát na mechorosty mokřadů a pramenišť ve dvou maloplošných chráněných územích v katastru obce Růžďka, a to přírodní památce Lúčky-Roveňky a přírodní památce Růžďecký Vesník. Devět účastníků včetně vedoucích neváhalo obětovat volnou sobotu a vypravili se probádat tamní bryofloru.

Přírodní památka Lúčky-Roveňky byla zřízena v roce 1999 na západně orientovaném svahu 700 m severozápadně od kóty Na Vrchu (653,2 m) a asi 1,5 km jihovýchodně od středu obce Růžďka. Důvodem ochrany jsou druhově bohatá mokřadní a luční společenstva s výskytem ohrožených druhů vstavačovitých, pětiprstky hustokvěté (*Gymnadenia densiflora*) a kruštíku bahenního (*Epipactis palustris*), a dalších vzácných mokřadních druhů rostlin. Území bylo až do začátku 50. let 20. stol. využíváno jako extenzivní pastvina. Svahová prameniště byla zřejmě jednou ročně kosena a odvodňována pomocí mělkých stružek. V polovině 60. let byla velká část osázena smrkem a koncem 80. let totéž postihlo i poslední luční enklávu. V 90. letech byly výsadby smrku a nálety pionýrských dřevin (bříza, vrba jíva) vykáceny. Bohužel se nepodařilo odstranit všechny smrkové porosty, a tak je značná část plochy památky dosud zalesněna odrůstajícími výsadbami, které jsou využívány jako hospodářský les. V současnosti by mělo probíhat pravidelné kosení a odstraňování náletů. V nelesní části památky se nachází

Obr. 1. Játrovka pobřežnice vápnomilná (*Pellia endiviifolia*) s charakteristickým větvením konců stélek. – Obr. 2. Mech kronglovka netíkovitá (*Fissidens adianthoides*). – Foto S. Kubešová

pestrá mozaika jak suchých, tak podmáčených luk. Ty jsou zejména ve východní části místy značně degradované zástinem a opadem jehličí z okolních odrůstajících smrčů. V době naší návštěvy nebyly louky pokosené, a tak bylo poměrně obtížné se k mechovému patru vůbec dostat. Přesto jsme prozkoumali jak sušší části rezervace, tak zejména mokřady asociace *Valeriano simplicifoliae*-*Caricetum flavae*, kde jsme očekávali zajímavější zástupce mechorostů. Zmíněná asociace představuje karpatská vápnitá nepěnovcová slatiniště, ve kterých se kromě suchopýru široolistého (*Eriophorum latifolium*) a nízkých ostřic, například o. ježaté (*Carex echinata*) či o. obecné (*C. nigra*), výrazněji uplatňují i dvouděložné byliny a trávy. Po srovnání s posledním botanickým inventarizačním průzkumem (Tkačíková 2003) je patrné, že kromě degradace vlivem zástinu ve východní části, dochází i k sukcesním změnám na svahových prameništích a mokřadech v západní polovině. Například dříve poměrně rozšířený mech kronglovku netíkovitou (*Fissidens adianthoides*) jsme našli pouze na jediném místě v malé populaci na ploše přibližně $3 \times 5 \text{ cm}^2$. Dále jsme v mokřadních porostech zaznamenali už jen běžné vlhkomilné mechy, např. károvku hrotitou (*Calliergonella cuspidata*) a drábík stromkovitý (*Climacium dendroides*), viz příloha. S výjimkou bařinatky srdčité (*Calliergon cordifolium*) se nám podařilo ověřit všechny dříve zaznamenané druhy a nalézt řadu dalších, nových. Předchozí inventarizační průzkum (Tkačíková 2003) byl totiž zaměřen na cévnaté rostliny a mechorosty se zabýval pouze orientačně. Nejzajímavějším současným nálezem se stal pározub kaštanový (*Didymodon spadiceus*), který rostl na kusu dřeva nad potokem. U nás se vyskytuje roztroušeně na střední a severní Moravě, zejména v karpatské oblasti (Kučera 2004–2016).

Během přesunu na další lokalitu PP Růžďecký Vesník nás nejvíce zaujalo tlející dřevo v zářezu lesní cesty, na kterém rostly dva druhy rodu stěkovec (*Riccardia*) – s. široký

Obr. 3. Kulosporka prstenitá (*Lamprospora annulata*) je vzácná bryoparazitická houba vázaná na rody straniplodka (*Pleuridium*) a prchavka (*Ephemerum*). Byla nalezena – pouze jedna plodnička – v PP Růžďecký Vesník. – Foto Z. Egertová

(*R. latifrons*) a s. mnohodílný (*R. multifida*). Oba patří mezi taxony vyžadující pozornost (LC-att).

Přírodní památka Růžďecký Vesník leží v závěru údolí Vesník. Jedná se o mozaiku kosených luk a jalovcových pastvin s prameništi, zčásti na okraji zarostlých nálety stromů a keřů. Památkou byl vyhlášen v roce 1999 za účelem ochrany kosené květnaté louky a jalovcové pastviny s četnými zástupci vstavačovitých rostlin – hlavinkou horskou (*Traunsteinera globosa*), krušíkem bahenním (*Epipactis palustris*), pětiprstkou žežulníkem (*Gymnadenia conopsea*), prstnatcem májovým (*Dactylorhiza majalis*), vemeníkem dvoulistým (*Platanthera bifolia*), vstavačem kukačkou (*Orchis morio*), v. mužským (*O. mascula*) a dalšími vzácnými druhy rostlin. Nejhodnotnější je bohatá a stabilní populace vstavače kukačky. Druhovou bohatost na lokalitě rozšiřují také rostliny vázané na svahová prameniště, která tvoří na několika místech mozaiku s kosenými loukami. V době naší návštěvy byly luční porosty vzorně pokoseny a část i vypásána ovce. Bohužel prameniště s krušíkem bahenním bylo vyschlé a suchu se negativně podepsalo i na mechovém patru. Bryologický průzkum jsme z časových důvodů omezili na pozůstatky dvou pramenišť, na kterých jsme ověřili výskyt károvky hrotité. Další dříve zaznamenané mokřadní mechy, např. hrubožebrec proměnlivý (*Palustriella commutata*, cf. Tkáčiková 2006), nebyly nalezeny. Přesto nás i zde čekal zajímavý nález – při odpočinku pod třešní jsme na obnažené půdě v pokosené louce objevili poměrně bohatou plodnou populaci miniaturního mechu prchavky nejmenší (*Ephemerum minutissimum*). Díky mykoložce Z. Egertové jsme zde mohli pozorovat velmi malou vzácnou houbu kulosporku prstenitou (*Lamprospora annulata*), která je vázaná na straniplodka (*Pleuridium*) a právě na prchavku. V České republice byla poprvé sbírána v roce 1960

v okolí rybníka Dvořiště v jižních Čechách (Svrček & Kubička 1961), dále pak v roce 2015 v Podzámecké zahradě v Kroměříži (Z. Egertová, in verb.).

Na závěr jsme vystoupali strmým svahem nad PP Růžďecký Vesník, kde nám do seznamu druhů přibyl invazně se šířící mech rovnouz čárkovitý (*Orthodontium lineare*). Původní areál má na jižní polokouli. Po zavlečení do Evropy (poprvé byl nalezen v Anglii) se šíří od západu na východ (Soldán 1996).

Použité zdroje

- Danihelka J., Chrtek J. Jr. & Kaplan Z. (2012): Checklist of vascular plants of the Czech Republic. – Preslia 84: 647–811.
- Chytrý M. [ed.] (2011): Vegetace České republiky 3. Vodní a mokřadní vegetace. – Academia, Praha.
- Kirk P. M. (2012): Index Fungorum [online]. – URL: <http://www.indexfungorum.org/names/Names.asp> (navštíveno 20. 11. 2016).
- Kučera J. [ed.] (2004–2016): Mechorosty České republiky on-line klíče, popisy a ilustrace [online]. – URL: <http://botanika.bf.jcu.cz/bryoweb/klic/> (navštíveno 15. 10. 2016).
- Kučera J., Váňa J. & Hradílek Z. (2012): Bryophyte flora of the Czech Republic: updated checklist and Red List and a brief analysis. – Preslia 84: 813–850.
- Soldán Z. (1996): Rozšíření neofytických mechů *Campylopus introflexus* a *Orthodontium lineare* v České republice. – Bryonora 18: 10–19.
- Svrček M. & Kubička J. (1961): Operkulární diskomycety od rybníka Dvořiště v jižních Čechách. – Česká Mykologie 15 (2): 61–77.
- Tkačíková J. (2003): Botanický inventarizační průzkum PP Lúčky-Roveňky. – Ms. [Depon. in: Krajský úřad Zlínského kraje, Zlín].
- Tkačíková J. (2006): Botanický inventarizační průzkum PP Růžďecký Vesník. – Ms. [Depon. in: Krajský úřad Zlínského kraje, Zlín].

Příloha č. 1 – Seznam nalezených taxonů

(sestavily J. Tkačíková, S. Kubešová a Z. Egertová)

Nálezy označené (BRNM) jsou dokladovány v herbáři Moravského zemského muzea v Brně, nálezy označené (FMM) jsou dokladovány v herbáři Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku a nálezy označené hvězdičkou (*) jsou dokladovány v soukromém herbáři Z. Egertové.

Seznam lokalit:

1. Růžďka (distr. Vsetín): PP Lúčky-Roveňky, cca 5 km JV železniční zastávky Bystřička, cca 500 m n. m. (49°22'57"N, 18°00'05"E)
2. Růžďka (distr. Vsetín): při potoku u jižního okraje PP Lúčky-Roveňky, cca 5 km JV železniční zastávky Bystřička, 510 m n. m. (49°22'48"N, 18°00'09"E)
3. Růžďka (distr. Vsetín): okolí lesní nezpevněné cesty souběžné se západním okrajem PP Lúčky-Roveňky, 5 km JV železniční zastávky Bystřička, k SV orientovaný svah, 495–505 m n. m. (49°22'52"N, 18°00'06"E – 49°22'55"N, 18°00'02"E)
4. Růžďka (distr. Vsetín): PP Růžďecký Vesník, cca 5 km JVJ železniční zastávky Bystřička, 475–520 m n. m. (49°22'39"N, 17°59'25"E)
5. Růžďka (distr. Vsetín): smrčina, pod hřebenem a nad PP Růžďecký Vesník, 4,8 km cca JV železniční zastávky Bystřička, 580 m n. m. (49°22'49"N, 17°59'32"E)

houby:

Lamprospora annulata: 4;

Scutellinia barlae: 1 (*);

Trichophaea gregaria: 1.

játrovky:

Aneura pinguis: 1 (FMM);

Calypogeia azurea: 3 (FMM); *Calypogeia fissa* (LR-nt): 2 (BRNM, FMM); *Cephalozia bicuspidata*: 1 (FMM), 3 (FMM); *Chiloscyphus coadunatus*: 1; *Chiloscyphus profundus*: 1; *Conocephalum conicum*: 1;

Marchantia polymorpha: 3;

Pellia endiviifolia: 1 (FMM), 3; *Plagiochila asplenioides*: 1 (FMM); *Plagiochila porelloides*: 2;

Riccardia latifrons (LC-att): 3 (BRNM, FMM); *Riccardia multifida* (LC-att): 3 (BRNM, FMM);

Scapania nemorea: 3 (BRNM, FMM).

mechy:

Atrichum undulatum: 1, 4;

Brachytheciastrum velutinum: 1, 4 (FMM); *Brachythecium rivulare*: 1 (BRNM, FMM);

Brachythecium rutabulum: 4; *Brachythecium salebrosum*: 1; *Bryum moravicum*: 1 (FMM);

Bryum pseudotriquetrum: 1 (FMM); *Bryum subapiculatum*: 4 (BRNM);

Calliergonella cuspidata: 1, 4; *Campylium protensum* (LC-att): 1 (BRNM), 4 (BRNM); *Cirriphyllum*

piliferum: 1 (BRNM, FMM), 4 (FMM); *Climacium dendroides*: 1 (FMM), 4; *Cratoneuron*

filicinum: 1 (BRNM, FMM); *Ctenidium molluscum*: 2;

Dicranella heteromalla: 1, 4; *Dicranella varia*: 1, 3 (BRNM, FMM); *Dicranum montanum*: 1 (FMM);

Dichodontium pellucidum: 1 (BRNM); *Dicranum tauricum*: 1 (BRNM, FMM); *Didymodon*

spadiceus (LR-nt): 1 (BRNM);

Ephemerum minutissimum: 4 (BRNM, FMM);

Fissidens adianthoides (LC-att): 1 (BRNM); *Fissidens dubius*: 1; *Fissidens pusillus* (LC-att): 1

(FMM), 2 (BRNM, FMM); *Fissidens taxifolius*: 1 (FMM), 4; *Funaria hygrometrica*: 3;

Herzogiella seligeri: 1; *Hypnum cupressiforme*: 1, 4;

Orthodontium lineare: 5 (BRNM); *Orthotrichum affine* var. *affine*: 1 (BRNM); *Oxyrrhynchium hians*: 1;

Palustriella decipiens (LC-att): 1 (BRNM, FMM); *Plagiomnium affine*: 1, 4 (FMM); *Plagiomnium*

elatum (LC-att): 1 (BRNM, FMM), 4 (BRNM); *Plagiomnium undulatum*: 1 (FMM);

Plagiothecium laetum: 1 (FMM); *Platygyrium repens*: 4 (FMM); *Pleurozium schreberi*: 4; *Pohlia*

nutans: 1; *Pohlia wahlenbergii*: 3 (FMM); *Polytrichum formosum*: 1; *Pseudoscleropodium*

purum: 1 (FMM), 4 (FMM); *Pylaisia polyantha*: 4;

Rhizomnium punctatum: 2; *Rhynchostegium riparioides*: 1 (BRNM); *Rhytidiadelphus squarrosus*: 1

(BRNM, FMM), 4; *Rhytidiadelphus triquetrus*: 4;

Tetraphis pellucida: 1; *Thuidium assimile*: 1 (FMM), 4; *Thuidium tamariscinum*: 1 (FMM); *Tortula truncata*: 4;

Ulota sp.: 1;

Weissia sp.: 4.